

Relikty po sobě následujících nezděných staveb byly zaznamenány ve střední partii dnešní plochy. Lze uvažovat o přítomnosti suterénní dřevohliněných staveb na severním a jižním okraji při ulici Kobližné a Jánské. Přesnější poznání charakteru zástavby a jejího vývoje by však mohl přinést jedině rozsáhlejší archeologický výzkum. Nezodpovězeno zůstalo, kdy přesně a proč došlo k jejímu zániku. Výzkum potvrdil pouze skutečnost, že se v novověku jednalo již o volné prostranství (Zůbek 2019).

Literatura

Zůbek, A. 2019: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Rekonstrukce komunikace – Pohořelec“*. Rkp. nálezové zprávy z akce č. A57/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Město Brno, Bez. Brno-město), Pohořelec Straře, Parz. Nr. 160/1. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung. Die Rettungsgrabung erfolgte im Juli 2019 im Zusammenhang mit der Erneuerung der Straße Pohořelec. Sie zeigte, dass der Bereich der Straße im Mittelalter bebaut war. In der Mitte der untersuchten Fläche wurden Überreste aufeinander folgender Holzbauten freigelegt, wahrscheinlich Keller, die sich am nördlichen und südlichen Straßeneinde nahe der Straßen Kobližná und Jánská befanden. Genauere Bebauungsstrukturen und deren Entwicklung könnte man nur mittels einer großflächigen Ausgrabung feststellen. Unbeantwortet blieb auch die Frage, wann und warum die Bebauung beseitigt wurde. In der Neuzeit gab es hier schon einen freien Platz.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Rooseveltova ulice 13, parc. č. 86/1, 86/2, 86/4.

Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Celková rekonstrukce objektu Rooseveltova 13“ (obr. 8). Terénní část výzkumu proběhla v letech 2018 a 2019. Sledované výkopy narušily kromě recentních uloženin, např. podkladových vrstev pochozích povrchů a zásypů inženýrských sítí, zejména zásypové

Obr. 8. Brno, ulice Rooseveltova 13. Vyznačení plochy staveniště. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 8. Brno, Rooseveltova-Straße 13. Lage der Baustelle. Kartierung Archaia Brno z. ú.

souvrství příkopu novověkého městského opevnění a uložení související s výstavbou domu ve 2. polovině 19. století. Sledované vrstvy měly buď charakter planýrek zděných konstrukcí, skládajících se z maltoviny, zlomků cihel a kamenů, nebo byly tvořeny převážně přemístěným podloží. V prostoru příkopu byla pravděpodobně deponována především zemní hmota z tělesa bastionů a kurtin a nepotřebný materiál z rozebírání jejich vyzdění. Větší konstrukční prvky, především kamenné bloky, mohly snad být využity při zakládání nové zástavby. Nasvědčovalo by tomu především složení odhaleného základu východní stěny domu. Prostorem, kde dnes stojí dům Rooseveltova 13, procházela zřejmě linie středověkého městského příkopu. Po výstavbě barokního opevnění se celý pozemek stal součástí novověkého příkopu mezi vnitřním a vnějším fortifikačním pásmem. Topografické vyhodnocení situace na základě archivních pramenů a výsledků archeologických výzkumů ukázalo, že dům stojí při nejdříve jižní hraně III. bastionu (Zůbek 2019).

Literatura

Zůbek, A. 2019: *Nálezová zpráva o provedení záchranného archeologického výzkumu při stavbě „Celková rekonstrukce objektu Rooseveltova 13“*. Rkp. nálezové zprávy z akce č. A84/2017. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Město Brno, Bez. Brno-město), Rooseveltova-Straße 13, Parz. Nr. 86/1, 86/2, 86/4. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung. Die archäologische Rettungsgrabung anlässlich der umfassenden Renovierung des Hauses erfolgte in den Jahren 2018 und 2019. Hierbei traf man vor allem auf eine Abfolge von Aufschüttungsschichten, die den neuzeitlichen Stadtgraben füllen, sowie auf Ablagerungen, die mit dem Bau des Hauses in der 2. Hälfte des 19. Jahrhunderts zusammenhängen. Es handelte sich vor allem um Schutt und Erdmassen aus den Baukörpern der Bastionen und Kurtinen der neuzeitlichen Stadtbefestigung, aber auch um umgelagerten geologischen Untergrund. Größere Bauelemente, vor allem Steinblöcke, konnten mitunter für den Neubau wieder verwendet werden, wie dies die freigelegte Grundmauer der östlichen Hauswand zeigte. An der Stelle des heutigen Gebäudes verlief einst die Linie des mittelalterlichen Stadtgrabens und – nach dem Bau der Barockbefestigung – des neuzeitlichen Grabens zwischen der inneren und äußeren Befestigungszone. Aufgrund von Archivquellen und des archäologischen Befundes steht das Haus wohl an der ehemaligen Südkante der III. Bastion.

Antonín Zůbek

Brno (k. ú. Město Brno, okr. Brno-město)

Náměstí Zelný trh 8, parc. č. 310.

Středověk, novověk. Město. Záchranný výzkum.

V rámci projektu „MZM – odvodnění opěrné zdi“ pokračoval i v roce 2019 záchranný archeologický výzkum (viz Antal et al. 2019, 235–236). Plocha výzkumu je situována na východním svahu Petrova. Je vymezena Ditrichštejnským palácem, Biskupským dvorem a dnešní uličkou Václava Havla. Po výstavbě Ditrichštejnského paláce, která započala v roce 1613, byla většina plochy využívána jako ovocná zahrada a v posledních desetiletích jako parkoviště Moravského zemského muzea.

První fáze výzkumu probíhala pouze v pásu širokém 2 m podél zdi atria a u severního křídla Ditrichštejnského paláce v šířce 2,7 m. Plocha dotčená stavbou byla nejdříve snížena mechanizací na

úroveň potřebnou k vytvoření stěny z pilot, tj. cca na 230,00 m n. m., přičemž v místech narušení archeologických situací byl proveden archeologický výzkum. Po pilotáži byla plocha stavby rozměřena na jednotlivé sondy (S2–S7; obr. 9), které byly zkoumány po úrovni cca 229,20 m n. m., na níž bylo nutno obnaženému piloty svázat železobetonovou konstrukci. Následně byly jednotlivé sondy archeologicky zkoumány až na sprašové podloží, popř. na niveletu základové spáry stavby (obr. 10). Další fáze výzkumu probíhala zároveň se skrývkou plochy budoucího parkoviště, při níž byly s pomocí mechanizace odstraněny obrovňky terénu původního parkoviště. Celá plocha byla začištěna v úrovni archeologických terénů, které v místech, kde nebylo dosaženo nivelety potřebné pro novou úpravu parkoviště, byly prozkoumány (sonda S8). V poslední fázi stavby byl sledován výkop pro osazení brány motorem a přípojky kanalizace ústící do prostoru uličky Václava Havla.

K nejstaršímu osídlení lokality náleží aktivity zjištěné v sondě S6, které lze na základě získaného keramického materiálu zařadit do mladohradištního období, pravděpodobně do závěru 12. století, i když nelze vyloučit ani poněkud starší data. Charakter ani rozsah tohoto osídlení není vzhledem k velikosti záchranného výzkumu možné blíže specifikovat. Osídlení zde plynule pokračovalo po celé 13. a 14. století, jak dokládají četné odpadní vrstvy a drobné objekty typu kůlových a sloupových jam, zachycené v sondě S5, S6 a v jihozápadní části sondy S8. Osídlení 13. století bylo zachyceno i při uličce Václava Havla. Zde mělo charakter odpadních a komunikačních vrstev, které lze dát do souvislosti s průběhem uličky, která byla ve středověku nazývána Pod horou sv. Petra (*Sub Monte s. Petri*).

Pravděpodobně až v závěru 14. nebo na počátku 15. století vzniká při dnešní ulici Petrské zděná zástavba (obr. 11). Snad kvůli své poloze na příkrém svahu byla parcela ze západu i z východu ohraničena relativně mohutným ohradním zdívem. Plocha této parcely však nedosahovala až k Biskupskému dvoru, ale byla poněkud menší; to dokládá další parcelní zídka, která ji vymezuje z jihu. Rozměr dvora této parcely lze rekonstruovat na 11 × 14 m. Aktivity, které by bylo možno spojovat s hospodářským zázemím na dvorku této parcely, byly zachyceny jen torzovitě. Jedná se především o šterkové komunikační úrovně z období 15. a 16. století. Spíše až v období raného novověku přiléhala také k zděnému domu drobná hospodářská (?) stavba.

Před výstavbou severního a východního křídla Ditrichštejnského paláce, jež se udála v letech 1613–1618, byla předchozí zástavba stržena. Úroveň dvora po zplanýrování se pohybovala kolem 230,40 m n. m. V souvislosti s výstavbou Ditrichštejnského paláce měla být vystavěna i opěrná zeď atria. Pravděpodobně v této době vznikla i ohradní zeď, která svým průběhem přímo navazuje na severozápadní nároží nově postaveného Ditrichštejnského paláce, a uzavřela nově vzniklý prostor mezi palácem a budovou Biskupského dvora.

Snad ještě v souvislosti s výstavbou Ditrichštejnského paláce, spíše však až s výstavbou jeho jižního křídla po roce 1739, by mohla souviset vápenná jáma zasypaná stavební sutí a materiálem datovaným do 2. poloviny 17.–18. století. Tři zděné pilíře, zachycené v jižní části plochy, lze hypoteticky spojit s nově budovanými dřevěnými konírnami z roku 1719. Ty se měly nacházet v horní části nad zdí Biskupského dvora.

Výraznou stavební strukturu představuje objevený systém pro přívod vody do kašny v atriu Moravského zemského muzea. Z písemných pramenů víme, že 17. března 1630 povolila městská rada kardinálu Františkovi z Ditrichštejna zřídit odbočku brněnského akvaduktu z pramene pod Petrovem přímo do jeho „nově zbudovaného“ paláce (Jeřábek, Kroupa a kol. 2005, 103). Na základě této zmínky se uvažuje, že byl zřízen přívod vody do kašny zasazené do opěrné zdi atria. Tento předpoklad se však archeologicky

doložit nepodařilo. Při výzkumu byly sice odkryty dvě šachty a přívodní kanálek s vodovodní trubicí, která vedla do zmíněné kašny, vznik tohoto systému je však nutno hledat nejdříve v období okolo roku 1800, jak dokládá mince nalezená pod vodovodní trubicí. Šlo o uherský tříkrajec Františka I. (1792–1835) s datem ražby 1800. Žádná starší fáze přívodního kanálku zachycena nebyla, i když není vyloučeno, že byl tento vodovod zbudován v trase staršího.

Nejmladší aktivitu představuje zjišťovací (?) ražená štola z prostoru atria muzea, procházející opěrnou zdí, která byla zachycena v sondách S3, S4 a S5. Tato štola byla dle dostupných informací ražena někdy v 80. letech 20. století a následně zalita betonem. Tento zásah v sondě S4 odstranil všechny předpokládané archeologické terény a zčásti je zničil i v sondě S3 a S5. Další, tentokrát sanační (?), akce byla zachycena v sondě S7. Zde byly odkryty archeologické vrstvy silně prolité betonem. Ten se do těchto míst mohl dostat jedině z budovy jižního křídla Ditrichštejnského paláce. Po odstranění sádkartonové příčky při západní stěně výstavní místnosti jižního křídla Ditrichštejnského paláce v tzv. Valochově sále byly dobře patrné zásahy po sanaci jejího zdiva betonem.

Při výzkumu se potvrdil předpoklad, že archeologické situace v prostoru dnešního dvora byly po čtyři století zakonzervovány. Většinu z nich lze tedy datovat před rok 1614. Takto dochovaný archeologický terén je v rámci historického jádra Brna již ojedinělý, mezi archeology se o něm ale dobře vědělo. Stavba však tento terén výrazně narušila a odstranila mnohdy i hodnotné situace včetně zděných konstrukcí. Jejich ochranu bylo vhodné řešit v rámci předprojektové nebo alespoň projektové přípravy, ta však byla v tomto ohledu značně podceňena.

Obr. 9. Brno, Zelný trh 8. Plocha dotčená výzkumem se zaznačením sond. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 9. Brno, Platz Zelný trh Nr. 8. Ausgrabungsfläche mit bezeichneten Schnitten. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Obr. 10. Brno, Zelný trh 8. Pohled na plochu výzkumu. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 10. Brno, Platz Zelný trh Nr. 8. Ansicht der Ausgrabungsfläche. Foto Archaia Brno z. ú.

Obr. 11. Brno, Zelný trh 8. Začistování zachycené zděné zástavby. Foto Archaia Brno z. ú.

Abb. 11. Brno, Platz Zelnýtrh Nr. 8. Putzen der freigelegten Bebauung. Foto Archaia Brno z. ú.

Literatura

- Antal, R., Grünseisen, J., Kolařík, V., Sedláčková, L., Příbylová, M., Zbrank, H., Zůbek, A. 2019: Brno (okr. Brno-město). *Přehled výzkumů* 60(2), 230–236.
- Jeřábek, T., Kroupa, J. a kol. 2005: *Brněnské paláce. Stavby duchovní a světské aristokracie v raném novověku*. Dějiny a teorie umění 8. Brno: Barrister&Principal.

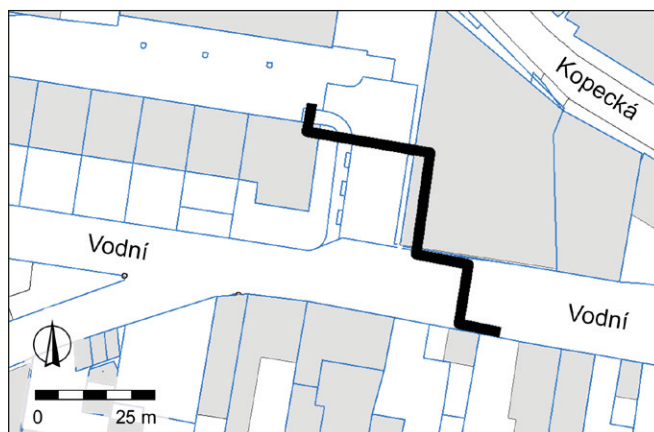
Zusammenfassung

Brno (Kat. Město Brno, Bez. Brno-město), Platz Zelný trh 8, Parz. Nr. 310. Mittelalter, Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung. Die Rettungsgrabung auf dem Areal des Mährischen Landesmuseums (Palais Dietrichstein) belegte eine Besiedlung vom 12. bis zum Anfang des 17. Jahrhunderts, die mit den hinteren Teilen der mittelalterlichen Parzellen zusammenhängt. Es handelte sich um Abfallschichten, Abfallgruben und um Pfahl- oder Pfosten-gruben. Zudem wurden mittelalterliche Mauern dokumentiert, die die Vorderfront der Häuser an der Petrská-Gasse bildeten. Freigelegt wurde überdies die Wasserleitung zur Fontäne aus der Zeit um 1800 im Atrium des Mährischen Landesmuseums.

Jiří Grünseisen, Václav Kolařík

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)
Ulice Jircháře, Vodní, parc. č. 1249/3, 1266/5, 1268/1.
 Novověk. Město. Záchranný výzkum.

Záchranný archeologický výzkum byl vyvolán stavbou „Brno – rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast ulice Vodní“ (obr. 12). Většina zemních prací stavby zasáhla pouze novodobé základy původního teplovodu. Nebyly zaznamenány žádné výrazné terénní situace z období středověku nebo raného novověku. Dokumentován byl segment cihelné kanalizační štol, která od 19. století odváděla odpadní vodu ze zástavby při Kopečné ulici do Svrateckého náhonu. Bylo také zachyceno několik zdí zástavby, stojící od roku 1867 při někdejší Mondscheinově ulici (Zbrank 2019).

Obr. 12. Brno, ulice Jircháře, Vodní. Vyznačení průběhu sledovaného výkopu. Zpracování Archaia Brno z. ú.

Abb. 12. Brno, Straßen Jircháře und Vodní. Verlauf des überwachten Leitungsgrabens. Kartierung Archaia Brno z. ú.

Literatura

- Zbrank, A. 2019: *Brno – Rekonstrukce SCZT pára × HV – oblast ulice Vodní*. Rkp. nálezové zprávy z akce č. A39/2019. Uloženo: Archiv Archaia Brno z. ú.

Zusammenfassung

Brno (Kat. Staré Brno, Bez. Brno-město), Straßen Jircháře und Vodní, Parz. Nr. 1249/3, 1266/5, 1268/1. Neuzeit. Stadt. Rettungsgrabung. Anlass für die Rettungsgrabung war die Erneuerung einer Fernwärmeleitung. Die Bauarbeiten störten zumeist nur die moderne Verfüllung des älteren Leitungsgrabens. Auffällige mittelalterliche oder frühneuzeitliche Befunde wurden nicht beobachtet. Es wurde nur ein Segment des Abwasser-Ziegelkanalstollens aus dem 19. Jahrhundert erfasst, der die Häuser an der Kopečná-Straße mit dem Svratka-Mühlgraben verband. Freigelegt wurden auch einige Mauerreste der Bebauung an der historischen Mondscheinstraße.

Hynek Zbrank

Brno (k. ú. Staré Brno, okr. Brno-město)
Mendlovo náměstí č. p. 157/1, parc. č. 8.
 Novověk. Město. Zjišťovací výzkum.

V rámci připravované obnovy někdejšího Mendlova sklepníku v areálu augustiniánského opatství bylo v jeho okolí vyhloubeno pět zjišťovacích sond (S1–S5). Dvě sondy (S3 a S5)